

Рис. 1. Результати опитування

Отже, щастя є суто особистим феноменом і для кожної людини проявляється по-різному. Тому, в кожній людині є свої фактори щастя, яких вона намагається досягти та, в кінцевому результаті, стати щасливою.

Список використаних джерел:

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – СПб.: Нева, 2003. – 256 с.
2. Татаркевич В. О. О счастье и совершенстве человека. – М.: Прогресс, 1981. – 368 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 10. – С. 156.
4. Бончук Н. В. Суб'єктивне розуміння щастя сучасною молоддю та підлітками / Н. В. Бончук // Молодий вчений. – 2016. – №5. – С. 542-548.

Оліфер О.Є.

аспірант,

Криворізький державний педагогічний університет

НОН-РЕДУКЦІОНІЗМ І ВАЖЛИВІСТЬ КАТЕГОРІЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У сучасній аналітичній філософії однією із важливих проблем залишається питання ідентичності особистості, яке витлумачується як тотожність індивіда самому собі або іншим у часі. В англо-американській філософії сформувався два основні погляди на згадану проблему: редукціонізм та нон-редукціонізм [6, с. 210]. Перший ґрунтується на тезі, що тотожність можна встановити завдяки критерію: або протяжності психіки у часі або фізичній організації тіла. Прихильники другого погляду ставлять під сумнів наявність критерію, що міг би довести тотожність. До представників нон-редукціонізму традиційно

відносять Дж. Батлера і Т. Ріда, які намагалися спростувати пам'ять як критерій ідентичності, що був запропонований Дж. Локком.

Нон-редукціонізм виникає із думки про те, що дуже часто слова «тотожний» і «однаковий» використовують «широкому і популярному смислі», тобто підміняють тотожність на подібність [2, с. 319]. Наприклад, за словами Дж. Батлера, дерево, що стоїть певному місці буде тотожне із деревом, яке посадили в цьому місці п'ятдесят років тому, коли про тотожність говорять у широкому сенсі, однак насправді між двома цими деревами немає жодного спільного атома [2, с. 318]. Говорити про ідентичність, особливо ідентичність особистості, треба лише «у строгій і філософській манері» [2, с. 319].

На думку Дж. Батлера, немає достовірного критерію ідентичності, тому що особистість змінюється з часом, тому не можливо ототожнювати її із тілом. Ототожнення зі свідомістю чи пам'яттю також сумнівне, тому що свідомість переривається, а значить сьгоднішня особистість і завтрашня співвідносяться між собою як дві різні особистості [2, с. 320]. Т. Рід також виходив із думки, що між двома особистостями ніколи не можна встановити тотожність, тому що вони мають два початки існування [8, с. 395]. Свідомість же у два моменти часу різна: біль, який я відчуваю зараз, усвідомлюється не так, як вчора [8, с. 401].

Близьким до думки згаданих філософів є погляд Д. Юма. Філософ вважав, що ідентичність між двома речами можна встановити, якщо будуть виконані чотири умови: 1) обґрунтовано принцип тотожності, 2) знайдено засаду, на основі якої ми встановлюємо тотожність предмета самому собі, 3) пояснено ілюзорну непереривність буття, коли ми намагаємося об'єднати сприйняття, що перериваються, 4) пояснено силу уявлення [1, с. 250]. Виконати ці умови надзвичайно важко, тому що наш розум намагається створити видимість неперервності буття, щоб уникнути множинності. Коли ми знаходимо певні сприйняття, що пов'язані в уяві за допомогою асоціативних відношень, ми приписуємо їм тотожність. Ідеї власного Я ми не маємо, тому що одиничне враження породжує ідею. Проте ідея Я – це не одинична ідея, а сукупність, створена враженнями та сприйняттями, які у свою чергу за природою мінливі та здатні перериватися, тому Я не буде чимось сталим [1, с. 298]. Д. Юм приходив до висновку, що тотожність не є чимось реальним, що належить окремим сприйняттям, вона лише якість, яку ми приписуємо сприйняттям в силу того, що спостерігаючи їх ідеї, знаходимо останні взаємопов'язаними в уяві [1, с. 305.]

У сучасній аналітичній філософії, починаючи із 1970-х років, Д. Парфіт розвиває власний варіант нон-редукціонізму. Він аналізує запропоновані прихильниками редукціонізму критерії, і робить висновок, що вони не обґрунтовують ідентичність особистості.

Пам'ять не може бути критерієм ідентичності, тому що окрім пам'яті людина має також хибні спогади або квазі-пам'ять, тобто такі спогади інших людей про отриманий досвід, із яких ми опосередковано також отримуємо досвід. Квазі-спогади як і справжні можуть утворювати континуум і викликати певну емоційну реакцію чи бути причиною вчинків, а отже утворюють значну частину Я. Редукціоністи, наприклад С. Шумейкер, намагаються спростувати

важливість квазі-пам'яті, що, на думку Д. Парфіта, є недоліком їхніх концепцій [6, с. 221-222]. Фізичний критерій не досконалий, тому що ми неодмінно натрапимо на парадокс нагромадження або парадокс купи: до якої міри особистість залишається собою, якщо її частини тіла змінюють на інші [6, с. 235]. Ідентичність – це така категорія, яка не допускає супінів.

Психічний критерій ґрунтується на єдності свідомості та її протяжності в часі. Свідомість нерозривно пов'язана із особистістю відношенням привласнення: особистість володіє свідомістю і виступає суб'єктом досвіду. Проте якщо порушується єдність свідомості, то ідентичність втрачають, що Д. Парфіт демонструє на прикладі уявного експерименту «Мій поділ» [6, с. 246-247]. Уявімо, що людині провели лоботомію, роз'єднавши ліву і праву півкулі так, що вона отримує можливість використовувати одночасно обидві півкулі для виконання різних завдань. Тобто у суб'єкта виникають два потоки свідомості. Постає запитання: якщо у особистості дві свідомості, яка із них робить людину суб'єктом досвіду? Отже, психічний критерій допускає ситуацію, у якій його можна порушити, тому є відносним і непереконливим критерієм ідентичності.

Д. Парфіт намагається розв'язати так звану проблему поділу, за якою мозок особи розділяють на дві півкулі так, щоб кожна функціонувала окремо як повноцінний мозок, і трансплантують у два тіла. Фізичне тіло донора мозку перестає функціонувати. Головне запитання, яке ставить філософ: чи виживе донор мозку під час експерименту. Можливі такі варіанти вирішення: 1) він не виживе, 2) буде існувати як один із двох утворених індивідів, 3) продовжить буття як два індивіди [5, с. 5]. Перший варіант вирішення проблеми здається Д. Парфіту проблемним: якщо одна операція із трансплантації половини мозку проходить вдало, то як подвійний успіх може призвести до помилки. Якщо ж дві операції пройшли успішно, то другий варіант також хибний. Донор мозку не може продовжити існування у двох тілах, тому що не можливо для однієї особистості бути одночасно у двох місцях. Отже, тотожність, призначення якої – бути гарантією збереження існування не виконує свого призначення, тому від неї слід відмовитись. Для збереження і продовження буття вистачить і зв'язку психіки у широкому розумінні, тобто такого зв'язку, що мав би супіні якості і був би асиметричним.

Згадана концепція про відмову від тотожності викликала нову хвилю обговорення. Д. Льюїс спростовує засадничі положення погляду Д. Парфіта: асиметричності та наявності ступенів. Відмова від транзитивності і симетричності означає, що етапи у житті однієї особистості не будуть між собою пов'язані, що він доводить на прикладі Мафусаїла, який за переказом жив 969 років. Припустимо, у 100 років він пам'ятав про своє дитинство, у 150 років у нього вже майже не буде спогадів до 20 річного віку. У 200 – майже не буде спогадів до 70, коли він помер у 969, то в нього навряд чи були спогади до 839 дня народження.

Якщо допустити асиметричність, наявність ступенів та відмовитись від тотожності, то молодий Мафусаїл і Мафусаїл у похилому віці не тотожні, і не

становлять одну особистість, а співвідносяться між собою як пращур і нащадок [7, с. 158].

Г. Нунан вказав на неузгодженість поглядів Д. Парфіта і абсурдність наслідків, що випливають із них. Стверджуючи, що квазі-пам'ять важлива і формувати особистість, Д. Парфіт допускає наявність криптомнезії або приховану пам'ять, стан психіки, коли людина, особливо дитина, отримує інформацію про життя історичної особи, але потім забуває джерело, починаючи фантазувати вважає себе свідком тих подій [4, с. 170]. За логікою Парфіта, можна говорити про те, що людина із криптомнезією має спільні психічні властивості із уже померлою особою. Більше того, згаданий погляд допускає реінкарнації.

Б. Гаррет наголошує, що відмова від ідентичності спростовує побудовану Д. Парфітом концепцію раціональності, за якою особистість зацікавлена у добробуті якоїсь майбутньої особи, якою вона буде. Якщо людина не ототожнює себе із майбутньою особою, то перейматися її добробутом нерационально [3, с.85]. Відмова від категорії тотожності має соціальні наслідки: зникає необхідність відповідальності за скоєний злочин аби нагороджувати за чесноти.

Отже, сучасний варіант нон-редукціонізму запропонований Д. Парфітом суперечливий. Покликаний усунути проблеми у теорії ідентичності особистості, він має ті самі недоліки, про які писали Т. Рід та Дж. Батлер. Говорячи про відмову від ідеї тотожності, Д. Парфіт навпаки підкреслив її важливість для збереження і підтримання існування у часі.

Список використаних джерел:

1. Юм Д. Сочинения в 2 т. / Давид Юм [пер. с англ. С. И. Церетелии др.]. – 2-е изд., дополн. и испр. – М. : Мысль, 1996. – 733 с.
2. Butler J. The Analogy of Religion, Natural and Revealed to the Constitution and Course of Nature to Which Are Added, Two Brief Dissertations / Joseph Butler, [ed. by Howard Malcolm]. – Philadelphia : J. B. Lippincott & Co., 1873. – 361 p.
3. Garrett B. Personal Identity and Self-Consciousness / Brian Garrett. – London : Routledge, 1998. – 137 p.
4. Noonan H. W. Personal Identity : [2nd edition] / Harold W. Noonan. – London : Routledge, 2003. – 248 p.
5. Parfit D. Personal identity / Derek Parfit // Philosophical Review. – 1971. – № 80. – P. 3-27.
6. Parfit D. Reasons and Persons / Derek Parfit. – Oxford : Clarendon Press, 1984. – 560 p.
7. Personal Identity / [ed. Raymond Martin, John Barresi]. – Cornwall: Blackwell Publishing, 2003. – 401 p.
8. Reid T. Essays on the Intellectual Powers of Man / Thomas Reid, [ed. by A. D. Woozley] – London : Macmillan, 1941. – 452 p.